

DOI 10.36074/21.08.2020.v1.17

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ЛОГІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ ПЛОДОВО - ЯГІДНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

ORCID ID: 0000-0002-4896-1930

Лозова Тетяна Петрівна

молодший науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур
 Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

УКРАЇНА

Ринок плодово-ягідної продукції (ПЯП) відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави та її регіонів, має перспективи інтеграції до світового ринку шляхом впровадження нових технологій вирощування продукції, вибору оптимальних систем зрошення, врахування особливостей організації переробки та зберігання продукції, підвищення її якості з метою виходу на зовнішні ринки збуту. Регіональний вимір логістичний розвитку ринку ПЯП розглянемо на прикладі Одеської області.

У 2018 році площа плодово-ягідних насаджень Одеської області склала 10,7 тис. га. (4,3 % державної площі), з яких 8,1 тис. га. (75,7 %) займають насадження у плодоносному віці, в тому числі 2 тис. га. зерняткові, 4,7 тис. га. кісточкові, 0,6 тис. га. ягідні та 1,4 тис. га. горіхоплідні насадження (табл. 1). З 2000 року спостерігається негативна тенденція скорочення регіональних площ плодово-ягідних насаджень майже у 2 рази, з 23 тис. га. до 9,9 тис. га. Скорочення площ плодово-ягідних насаджень викликане розпаюванням земель, яке призвело до зупинення обробки садів та їх знищення. Площа ягідних насаджень стабільна. Порівняно з 2000 роком площа горіхових насаджень збільшилась майже у 2 рази у 2018 році (з 0,7 тис. га. до 14,1 тис. га відповідно).

Таблиця 1

Динаміка площ плодово-ягідних насаджень в Одеській області, тис. га

Площі насаджень	Роки							2018 р. у % до 2000 р.
	2000	2010	2013	2015	2016	2017	2018	
1. Площа плодово-ягідних насаджень	23	10,7	10,5	9,9	9,8	9,6	9,9	27,4
<i>у % до державних площ</i>	5,4	4,2	4,2	4,5	4,5	4,2	4,3	X
2. Площа плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці, усього	21,1	9,1	8,8	8	8,1	8,1	8,2	26,6
<i>у % до площ плодово-ягідних насаджень регіону</i>	91,7	85	83,8	75,5	75,7	84,4	82,8	X
<i>у % до державних площ</i>	5,6	4,1	4,0	3,9	4,1	3,6	3,6	X
2.1. У т.ч. площа зерняткових насаджень	10,8	3,2	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	11,7
2.2. Площа кісточкових насаджень	9,1	4,7	4,8	4,5	4,6	4,6	4,7	57,5

Продовження табл. 1

Площі насаджень	Роки							2018 р. у % до 2000 р.
	2000	2010	2013	2015	2016	2017	2018	
2.3. Площа ягідних насаджень	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	48
<i>у % до державних площ</i>	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	X
2.4. Площа горіхоплідних насаджень	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	1,4	46,3
<i>у % до площ плодово-ягідних насаджень регіону</i>	3,0	5,6	5,7	6,1	7,1	7,3	14,1	X
<i>у % до державних площ</i>	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,7	X

*Розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Урожайність плодово-ягідних насаджень Одеської області має тенденцію зростання у 4,3 рази (з 31,4 ц/га у 2000 році до 135,1 ц/га у 2018 році). Найвища урожайність у зерняткових насаджень – 176,4 ц/га, що вище державного рівня – 157,8 ц/га. (табл. 2). Урожайність горіхів збільшилась майже у 2 рази (з 51,8 ц/га у 2000 році до 100,1 ц/га у 2018 році).

Зі зростанням урожайності спостерігається ріст виробництва плодів та ягід з 66,1 ц/га в 2000 році до 109,4 ц/га в 2018 році (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка урожайності плодово-ягідних насаджень в Одеській області та Україні, ц/га

Насадження	Роки							2018 р. у % до 2000
	2000	2010	2013	2015	2016	2017	2018	
Одеська область								
1. Плодово-ягідні насадження	31,4	82	94,1	106,1	104,3	111,2	135,1	430,3
1.1. Зерняткові насадження	25,9	88,5	103,3	116,7	127,9	123,5	176,4	681,1
1.2. Кісточкові насадження	35	78,8	93,8	107	100,8	117,2	134	382,9
1.3. Ягідні	56,1	42,8	51,7	59,8	54,7	47,9	47,2	84,1
2. Горіхоплідні	51,8	109,9	97	105,7	92,1	87,8	100,1	193,2
Україна								
1. Плодово-ягідні насадження	38,4	78,2	103,5	104,5	101,9	103,1	128,4	334,4
1.1. Зерняткові насадження	32,8	87,4	117,3	122,4	120,4	119,6	157,8	481,1
1.2. Кісточкові насадження	53,8	70,8	94,5	87,8	83,8	92,3	106,6	198,1
1.3. Ягідні	41,2	59,1	67,3	65,6	64,8	63,2	68,4	166,0
2. Горіхоплідні	32,1	61,6	81,6	85,1	79,7	79	90,2	281,0

*Розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Частка області у державному виробництві плодово-ягідної продукції складає 4,3 %, в тому числі зерняткові 2,2 %, кісточкові 9,8 %, ягідники 2 % та горіхоплідні 6,9 % (табл. 3). Кісточкові культури домінують у регіональній

структурі виробництва (61,6 тис. т.). Виробництво плодів та ягід Одеської області у 2018 році є рекордним (крім ягідників – спостерігається зменшення виробництва на 10 % (2,7 тис. т) у 2018 році, порівняно з 2000 роком – 3 тис. т.), і порівняно з 2000 роком збільшилось на 65,5 %, в тому числі зерняткові на 29,6 %, кісточкові на 94,3 %, горіхоплідні у 2,5 рази. Виробництво плодів та ягід на одну особу області збільшилось на 70,4 % (46 кг) порівняно з 2000 роком – 27 кг. Лідерами по виробництву ПЯП є Чернівецька область -272 кг, Вінницька – 212 кг, Хмельницька – 187 кг та Закарпатська -143 кг.

Таблиця 3

Динаміка виробництва плодів, ягід в Одеській області, тис. Т

Показники	Роки							2018 р. у % до 2000 р.
	2000	2010	2013	2015	2016	2017	2018	
1. Плоди і ягоди, всього	66,1	74,3	82,9	84,9	85,1	90,1	109,4	165,5
<i>у % до державного виробництва</i>	4,6	4,3	3,6	3,9	4,2	4,4	4,3	X
1.1. У т.ч. зерняткові плоди	28	28,3	28,8	26,9	29,6	27,9	36,3	129,6
<i>у % до державного виробництва</i>	3,4	2,7	2,1	2,0	2,3	2,2	2,2	X
1.2. Кісточкові плоди	31,7	37,1	45,2	48,5	45,9	52,8	61,6	194,3
<i>у % до державного виробництва</i>	6,3	7,5	6,9	8,9	9,0	9,4	9,8	X
1.3. Ягідники	3	2,4	3,1	3,7	3,3	2,8	2,7	90
<i>у % до державного виробництва</i>	3,6	2,0	2,3	2,8	2,6	2,2	2,0	X
1.4. Горіхоплідні	3,5	6,5	5,8	5,8	6,3	6,6	8,8	251,4
<i>у % до державного виробництва</i>	22,4	45,1	40,8	43,0	46,7	48,9	6,9	X
Виробництво плодово-ягідної продукції на одну особу	27	31	35	35	36	38	46	170,4
Структура регіонального виробництва плодів, % (+,-)								
<i>1. Зерняткові плоди</i>	42,4	38,1	34,7	31,7	34,8	31,0	33,2	-37,1
<i>2. Кісточкові плоди</i>	48,0	49,9	54,5	57,1	53,9	58,6	56,3	32
<i>3. Ягідники</i>	4,5	3,2	3,7	4,4	3,9	3,1	2,0	-2,6
<i>4. Горіхоплідні</i>	5,3	8,7	7,0	6,8	7,4	7,3	7,4	2,1

*Розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Господарства населення в Одеській області забезпечують 92 % виробництва ПЯП, в тому числі, 87,3 % зерняткових, 94,2 кісточкових плодів, 95,3 % горіхоплідних та 94 % ягідників (табл. 4). В порівнянні з господарствами населення на сільськогосподарські підприємства регіону припадає 8 %, зокрема 12,7 % зерняткових, 5,8 % кісточкових плодів, 4,7 % горіхоплідних та 6 % ягідників. У видовій структурі плодів та ягід регіону лідерство тримають кісточкові – 56,3 %, в тому числі вишня 15,6 % та черешня 13,4 %, 9,1 % абрикос, 8,5 % персик та 8,1 % слива. На зерняткові плоди припадає 33,3 %, 21,9 %, серед яких 21,9 % складають яблука та 8,2 % груші (табл. 4). З таблиці видно, що в області першість по виробництву ПЯП займають господарства населення 100,69 тис. т. (92 %), тому першочерговим є завдання побудови

прозорих каналів збуту кінцевим споживачам, розвиненої інфраструктури та побудова фруктосховищ, переробних заводів та збутових кооперативів, а також розбудови та побудови оптових ринків сільськогосподарської продукції (ОРСП).

Перевага у видовій структурі регіону належить кісточковим (56,3 %), у т.ч. вишня займає 15,6 %, черешня – 13,4 %, абрикос – 9,1 %, персик – 8,5 % і слива – 8,1 %. Група зерняткових складає 33,3 %, в якій 21,9 % належить яблукам та 8,2 % грушам (табл. 4). Ягідники склали 2,5 %, а горіхи – 8 %.

Таблиця 4

**Видова і суб'єктна структура виробництва плодів та ягід в
Одеській області в 2018 році**

Види продукції	Видова структура		Суб'єктна структура, %	
			Сільгосп- підприємства	Господарства населення
	Тис. т	%	%	%
Плоди і ягоди, всього	109,4	100	8	92,0
1. Зерняткові, всього, у т.ч.	36,4	33,3		
1.1. Яблуна	24	21,9	18,4	81,6
1.2. Груша	9	8,2	2,3	97,7
2. Кісточкові, всього, у т.ч.	61,6	56,3		
2.1. Слива	8,9	8,1	8,7	91,3
2.2. Вишня	17,1	15,6	0,7	99,3
2.3. Черешня	14,7	13,4	1	99,0
2.4. Абрикос	10	9,1	1,3	98,7
2.5. Персик	9,3	8,5	25,7	74,3
3. Горіхоплідні (волоський горіх)	8,8	8,0		
3. Горіхоплідні (волоський горіх)			4,7	95,3
4. Ягідники, всього, у т.ч.	2,7	2,5		
4.1. Суниці і полуниці	1,1	1,0	13,3	86,7
4.2. Малина та ожина	0,5	0,5	4	96,0

*Розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Одеська область займає вагоме місце у розвитку державного ринку ПЯП. До логістичних проблем, які стримують логістичний розвиток регіонального ринку ПЯП віднесено: недостатність фруктосховищ в регіоні, нерозвиненість ланок зберігання та реалізації продукції індивідуальних господарств, низька роль держави, відсутність ОРСП та інші. Вирішення зазначених проблем сприятиме логістичному розвитку та розширеному відтворенню ресурсів у секторах даного ринку [2].

Висновок. На основі проведеного аналізу було встановлено такі логістичні тенденції розвитку ринку ПЯП в Одеській області, зокрема: близько 90 % виробництва плодів та ягід належать господарствам населення, які не в змозі ручною працею обробляти площі, збирати урожай, сортувати, калібрувати та транспортувати плоди та ягоди; відсутність або нерозвиненість фруктосховищ та морозильних камер змушують виробників продавати продукцію в період збору по заниженій оптовій ціні і частина врожаю

використовується ними для переробки; відсутня оптова ланка системи товаропросування свіжої продукції плодів та ягід.

Для вирішення логістичних проблем автором пропонується: створення заготівельних кооперативів (збутових), переробних, багатофункціональних, встановлення оптимальних цін та певних термінів збору врожаю, забезпечення їх спеціальним транспортом та мінімальними маршрутами доставки до переробних підприємств; відкриття оптовими операторами фірмових магазинів роздрібної торгівлі, які будуть розглядатись в якості нерозривної складової ОРСП; побудова фруктосховищ у регіоні; створення науково-дослідницьких центрів та співпраця з науковими організаціями; збільшення площ для закладки садівництва та ягідництва, горіхівництва.

Вирішення логістичних проблем ринку плодів та ягід Одеської області дозволить підвищити конкурентоспроможність української продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках збуту.

Список використаних джерел:

- [1] Офіційний сайт Державної служби статистики України. Вилучено з www.ukrstat.gov.ua
 [2] Буркинський, Б.В., Нікішина, О.В. (2020). Методологічні засади формування ефективної логістики товарних ринків: монографія: за ред. Б. В. Буркинського, О.В. Нікішиної. Одеса: ІПРЕЕД НАН України.

DOI 10.36074/21.08.2020.v1.18

РИЗИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

ORCID ID: 0000-0002-5266-797X

Гаряга Леся Олегівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій
 Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

УКРАЇНА

Цифровізація економіки значно впливає на розвиток фінансової системи. З одного боку, використання інноваційних технологій у фінансовому секторі має позитивні наслідки, проте, з іншого боку, сприяє виникненню нових ризиків фінансової безпеки на всіх рівнях фінансових відносин. Інноваційні цифрові технології, що впливають на розвиток фінансової системи [1], можуть посилити конкурентні переваги для суб'єктів фінансових відносин, проте одночасно створюють нові загрози для фінансової безпеки.

Структурування фінансової системи України за сферами (державні фінанси, фінанси корпорацій, фінанси домогосподарств, міжнародні фінанси, фінансовий ринок та страхування) дозволяє виокремити зростаючі ризики фінансової безпеки в умовах цифровізації у даних сферах.

Систематизуємо основні види ризиків фінансової безпеки, що пов'язані з посиленням цифровізації економіки [2; 3]:

- диспропорції у формуванні бюджету у зв'язку із відставанням від запланованих позитивних ефектів цифровізації;
- дефіцит інвестиційних ресурсів для вкладення в розробку та удосконалення цифрових фінансових технологій;
- недосконале податкове законодавство у сфері визнання та стягнення податків із суб'єктів, що використовують цифрові технології для надання фінансових та інших послуг;